

А. Сошников,

кандидат юридичних наук,
виконувач обов'язків наукового співробітника
Інституту економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова
Національної академії наук України

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ БОРОТЬБИ З КОРОНАВІРУСНОЮ ІНФЕКЦІЄЮ COVID-19

На рівні держави затверджено низку стратегічних документів, що охоплюють економічні зміни у державі: Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», що схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 [1]; Цілі сталого розвитку України на період до 2030 р., затверджені Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019 [2], Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р., що схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р [3] та ін.

Так, одним із завдань Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» проголошено, що Україна має стати державою із сильною економікою та з передовими інноваціями, а однією із 62-х реформ та програм розвитку держави є програма розвитку інновацій [1].

Своєю чергою, однією із цілей сталого розвитку України на період до 2030 р. визначено сприяння інноваціям [2]. Урядовою стратегією розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р. проголошено, що саме знання та **інновації** стануть базою високорозвинутої соціально орієнтованої економіки [3].

Високотехнологічне виробництво стає пріоритетним напрямом економічно розвинених держав, у зв'язку з чим відбуваються структурно-галу-

зеві зміни [4, с. 31]. Саме інноваційна економіка, економіка, що ґрунтується на інноваційному розвитку, дасть змогу Україні зайняти місце серед розвинених держав світу.

Метою статті є аналіз підходів до визначення інноваційної економіки, дослідження її складників та надання оцінки її впливу на розвиток виробництва.

Наукова спільнота досить значну увагу приділяє вивченню інноваційної економіки (В. Баутін, В.Буренін, А. Васіна, А. Кравець, Н. Краус, А. Мага, Л. Орлова, В.Сизоненко, Л. Яремко та ін.).

Своєю чергою, особливо під час боротьби урядів з коронавірусною інфекцією COVID-19, актуалізувалися питання дистанційної роботи, зменшення участі людей у виробничих процесах, удосконалення технологічних процесів та розроблення більш інноваційних товарів, що можуть задовольнити споживачів у цій особливій ситуації.

Окремі дослідники наголошують, що інноваційна економіка – це безальтернативний варіант розвитку суспільства в умовах зростаючого обмеження традиційної сировинної економіки [5]. Дійсно, необхідно погодитися, що інноваційна економіка дає змогу залучити надресурси, нематеріальні, а саме інтелектуальні, яке потім уже комерціалізуються, тобто мають конкретне вартісне вираження.

Доречно також згадати, що інноваційність – це властивість економічної системи, що виявляється у здатності генерації інновації всіх типів і на всіх рівнях і забезпечує інтенсивний тип розвитку за рахунок створення сприятливих умов для їх (інновацій) реалізації [6].

В. Баутін під інноваційною економікою розуміє економіку, в якій господарючі суб'єкти (суб'єкти господарювання) використовують створені або придбані інновації та за результатами інноваційної діяльності поставляють на ринок нові або вдосконалені товари (роботи, послуги), використовують у своєму виробництві і (або) постачають на ринок нові або вдосконалені технологічні процеси [7, с. 115].

А. Мага зазначає, що інноваційна економіка – це така економіка постіндустріального суспільства, характерною рисою якої є те, що основним джерелом створення нового багатства є інновації. А перехід до інноваційного розвитку в такому разі розглядається як перехід до інноваційної економіки, тобто перехід до того моменту, за якого інновації стають джерелом створення нового багатства [8].

В. Буренін вважає, що інноваційна економіка – це економіка, яка стимулює в масштабах держави всі її суб'єкти створювати і використовувати інновації (нововведення), здійснювати процес комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності, перетворюючи ідеї на товар, тобто в інновації, які затребувані ринком і знаходяться в комерційному обороті [9, с. 16]. Необхідно відзначити, що ідеї напряду не перетворюються на товар, ідея може бути етапом створення (модернізації, удосконалення) інноваційного товару або складником ціноутворення інноваційного товару.

Н. Краус визначає, що інноваційна економіка – це сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих структур (великі та малі підприємства, інкубатори, технопарки, науково-дослідні

лабораторії, університети), які зайняті виробництвом і комерціалізацією наукових знань та технологій у межах національних кордонів, взаємодія котрих забезпечується комплексом інститутів економічного, соціального й правового характеру та є такими, що мають свої традиції, норми та культурні особливості [5]. Розвиваючи дане визначення, науковець підкреслює, що результатом ефективного функціонування інноваційної економіки є інноваційний продукт/послуга, в якій суб'єкти господарювання й галузі розвиваються шляхом постійної генерації інноваторами інновацій, що трансформувалися з наукових і фундаментальних розробок, ідей із метою отримання надприбутків та підвищення якісного рівня життя соціуму [10, с. 82]. Авторська теза, що функціонування інноваційної економіки дає змогу отримувати суб'єктам господарювання надприбутки, є досить дискусійною та перебільшеною, оскільки інноваційний розвиток завжди пов'язаний з інвестиціями, залученням значних коштів для створення цього інноваційного продукту або технологічних процесів. Своєю чергою, можна говорити, що інновації дають змогу зменшити собівартість продукції, можуть призвести до її здешевлення, зробити той чи інший товар більш конкурентоздатним. Головна теза – виробництво, що продукує інноваційний продукт або продукт, який має окремі інноваційні складники – це на першому етапі вартісне виробництво, а здешевлення вже відбувається у подальшому.

Окремі дослідники використовують визначення «інтелектоекономіка», тобто роблять акцент саме на інтелектуальному складнику інноваційної економіки. Так, В. Симоненко вважає, що інноваційно орієнтована економіка базується на знаннях, тобто на генеруванні, дистрибуції і використанні знань та інформації, або «інтелектоекономіка», яка спирається на використання інтелектуального й людського капіталу [11, с. 84].

Л. Яремко, характеризуючи фактично інноваційну економіку, вживає визначення «нова економіка», тобто це економіка, що побудована на базі інтелектуалізації виробництва та всього господарського життя. Під інтелектуалізацією виробництва розуміється зростання частки інтелектуальної (розумової) праці в сукупному її масштабі. Це знаходить свій вияв, по-перше, у чисельному зростанні прошарку інтелігенції, тобто людей, які професійно займаються розумовою працею. Це інженери, техніки, менеджери, науковці та ін. По-друге, це зростання компоненти розумової, творчої праці на майже всіх робочих місцях, збільшення її внеску до доданої вартості [12]. Інтелектуальна економіка, нова економіка та інноваційна економіка є тотожними поняттями.

Для більш ґрунтованого розуміння інноваційної економіки необхідно розглянути її складники. Так, Н. Краус виокремлює такі елементи інноваційної економіки:

– **людський** (капітал здоров'я, трудовий капітал, інтелектуальний капітал, культурно-моральний капітал);

– **природний (ресурсний) та відтворювальний капітали** [5].

Також авторка виділяє і критерії інноваційної економіки на підставі зазначених елементів інноваційної економіки, наприклад: рівень інноваційного складника продуктивних сил; ступінь духовної інтелектуалізації соціально-виробничих відносин; рівень інноваційної інфраструктури економіки та її сегменти; рівень технологічного укладу інноваційної економіки; рівень професіоналізації кадрового складу; спрямованість на вирішення ресурсних і екологічних проблем [5].

А. Васіна підкреслює, що основними елементами інноваційного механізму виступають:

– інноваційно активні підприємства різних форм власності, венчурні підприємства;

– наукові організації та елементи інноваційної інфраструктури: центри поширення науково-технічної інформації, технополіси, технопарки, інноваційні структури, інкубатори інноваційного бізнесу, центри трансферту технологій, наукові парки, інжинірингові фірми, консалтингові фірми;

– елементи інфраструктури фінансового ринку: банки, інноваційні фонди, венчурні фонди, фінансові інститути;

– органи влади;

– взаємовідносини між суб'єктами інноваційної діяльності [13, с. 12].

Своєю чергою, інноваційна економіка будується через: утворення нових ринків – на нових ринках ідей, розробок, інтелектуальної власності, інноваційних продуктів замінюються старі структури економіки і перекладаються в нову якість; як окремий ринок створюється ринок усіляких розробок нових організаційних форм для компаній і структур інноваційної економіки; використовуються такі організаційні форми, як технопарки при університетах, корпоративні навчальні центри, кластери малого бізнесу, бізнес-інкубатори для інноваційних компаній, центри трансферу технологій при дослідницьких інститутах, спеціальні торгові майданчики для інноваційної сфери [14].

Окремі дослідники наголошують, що одним із надбань інноваційної економіки є також зміна світогляду людини та бізнес-середовища, переорієнтація процесів. Так, Н. Малахова вважає, що функціонування інноваційної економіки змінює умови життя в цілому в бік збільшення невизначеності, ризику, темпу й якості змін, життя в суспільстві, що базується на інноваційній економіці, вимагає від людини нових фундаментальних установок, знань і навичок. Отже, для ефективного функціонування інноваційної економіки особистість повинна виступати як суб'єкт економічних відносин, а саме виробник інноваційної продукції, а також її споживач

[15]. Саме людина, яка займається впровадженням інновацій, дає змогу суспільству змінюватися, постійно підвищуючи вимоги до продуктів (це і багатофункціональність чи універсальність), роблячи їх більш сучасними.

В. Дубішев та Н. Краус підкреслюють, що розвиток інноваційної економіки також залежить від інституціональної спроможності – системи державної підтримки та інноваційної політики, більше ніж безпосередньо визначених обсягів державних коштів [16].

Держава через реалізацію послідовної комплексної державної політики повинна всебічно сприяти впровадженню інноваційних ідей; своєю чергою, бізнес-спільнота стане драйвером осучаснення (модернізації) всієї національної економіки через залучення як інвестицій, так і інтелектуального ресурсу.

Залучення значних інвестицій в інноваційний продукт, у тому числі за рахунок високої оплати праці новаторів, дасть змогу спрямувати додаткові кошти в економіку (через податки та збори).

Подальші дослідження будуть спрямовані на аналіз проблем інноваційної інфраструктури.

Метою статті є аналіз підходів до визначення інноваційної економіки, дослідження її складників та надання оцінки її впливу на розвиток виробництва.

Проаналізовано стратегічні документи, які окреслюють державну політику в напрямі розвитку інноваційної економіки, зокрема положення: Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», Цілей сталого розвитку України на період до 2030 р., Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р.

Підкреслено, що саме інноваційна економіка ґрунтується на інноваційному розвитку і дасть змогу

Україні зайняти місце серед розвинених держав світу.

Інноваційна економіка дає змогу залучити надресурси, нематеріальні, а саме інтелектуальні, яке потім уже комерціалізуються, тобто мають конкретне вартісне вираження.

Аргументовано, що ідеї напруму не перетворюються на товар, ідея може бути етапом створення (модернізації, удосконалення) інноваційного товару або складником ціноутворення інноваційного товару.

Визначено, що інноваційний розвиток завжди пов'язаний з інвестиціями, залученням значних коштів для створення цього інноваційного продукту або технологічних процесів. Своєю чергою, можна говорити, що інновації дають змогу зменшити собівартість продукції, можуть призвести до її здешевлення, зробити той чи інший товар більш конкурентоздатним. Головна теза – виробництво, що продукує інноваційний продукт або продукт, який має окремі інноваційні складники, це на першому етапі вартісне виробництво, а здешевлення вже відбувається у подальшому.

Доведено, що саме людина, яка займається впровадженням інновацій, дає змогу суспільству змінюватися, постійно підвищуючи вимоги до продуктів (це і багатофункціональність чи універсальність), роблячи їх більш сучасними.

Ключові слова: інновації, інноваційна економіка, виробництво, інноваційний розвиток.

Soshnykov A. Features of the innovative economy in the fight against coronavirus infection COVID-19

The aim of the article is to analyze the approaches to the definition of innovative economy, study its components and provide an assessment of its impact on the development of production.

The strategic documents outlining the state policy in the direction of development of innovative economy are analyzed, in particular provisions: Strategies of sustainable development «Ukraine - 2020», Goals of sustainable development of Ukraine for the period till 2030, Strategy of development of sphere of innovative activity for the period till 2030.

It is emphasized that the innovative economy is an economy based on innovative development, will allow Ukraine to take a place among the developed countries of the world.

Innovative economy allows you to attract super-resources, intangible, namely intellectual, which is then commercialized, ie have a specific value.

It is argued that the idea is not directly transformed into a commodity, the idea can be a stage of creation (modernization, improvement) of an innovative product or a component of pricing of an innovative product.

It is determined that innovative development is always associated with investment, attracting significant funds to create this innovative product or technological processes. In turn, we can say that innovations can reduce the cost of production, can lead to cheaper prices, make a product more competitive. The main thesis is that production that produces an innovative product or a product that has certain innovative components is, at the first stage, cost-effective production, and the reduction in prices is already happening in the future.

It has been proven that it is the person who is involved in the implementation of innovations that allows society to change, constantly increasing the requirements for products (this is versatility or versatility), making them more modern.

Key words: innovations, innovative economy, production, innovative affairs.

Література

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. Дата оновлення: 12.01.2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
2. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2020 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
3. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80>.
4. Кравець А.В. Инновационная экономика России: проблемы и перспективы экономического роста. Креативная экономика. 2016. Т. 10. № 1. С. 21–34.
5. Краус Н.М. Інноваційна економіка: дефініція поняття та інституціональний базис розвитку. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка». 2015. Вип. 2(4). Ч. 1. URL: <https://msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2015/11/2-4-1-2015-6.pdf>.
6. Орлова Л.Н. Инновационная экономика: факторы и противоречия развития, уровни формирования. Наукоеведение. 2015. № 3. Т. 7. URL: <http://naukovedenie.ru/index.php?p=vol7-3>.
7. Баутин В.М. Инновационная экономика: содержание, место и роль инноваций. Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. 2014. № 2. С. 102–118.
8. Мага А.А. К вопросу об определении понятия инновационной экономики. URL: http://vseup.ru/static/articles/Maga_A.A._1.pdf.
9. Буренин В.А. Роль национальных инновационных систем в развитии конкурентоспособностей предприятий. Росскийский внешнеэкономический вестник. 2012. № 3. С. 16–25.
10. Краус Н.М. Інноваційна економіка в глобалізованому світі: інституціональний базис формування та траєкторія розвитку: монографія. Київ: Аграр Медіа Груп, 2019. 492 с.
11. Сизоненко В.О. Фінансування інноваційно-орієнтованої економіки в умовах інституціональної невизначеності. Фінанси України. 2013. № 5. С. 80–89.

12. Яремко Л.А. «Нова економіка» та «інноваційний розвиток». Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. № 3. Т. 1. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/download/123456789/24117/1/mmi2011_3_1_25_30_0.pdf;jsessionid=B45E214AC9789E527A1638D38AC6FD03.

13. Васіна А.Ю. Інноваційний механізм структурних перетворень національної економіки. Економічний аналіз. 2016. Т. 26. № 1. С. 9–18.

14. Інноваційна економіка як складова економічного розвитку. URL: <https://www.sfi.gov.ua/інноваційна-економіка-як-складова-ек>

15. Малахова Н.Н. Инновационная экономика как фактор социокультурных трансформаций современного общества. Современные проблемы науки и образования. 2014. № 6. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=16424>.

16. Дубіщев В.П., Краус Н.М. Інноваційна економіка та її інституціоналізація. Економіка і регіон. 2015. № 3(52). URL: <http://reposit.nipp.edu.ua/bitstream/PolNTU/2917/1/%D0%94%D1%83%D0%B1%D1%96%D1%89%D0%B5%D0%B2.pdf>.

